

אוחה, אלא כשהרווח הוא בין חתימות העדים לבין הכתב של נוסח
השטר, אבל אם נשאר רווח כזה בין חתימות העדים לבין
ה'אשרתא' – הקיום, שכותבים בית דין בשטר שחתימות העדים
נכונות, אפילו מוכא נמי – אף אם נשאר רווח גדול יותר משיעור
שני שיטין, כשר.
מקשה הגמרא: מאי שניא אופן שנשאר רווח בין העדים לכתב,
שפסול, וטעם הפסול הוא דלמא מוירא וכתב מאי דכעי – שמא יזייף
ויכתוב באותו מקום מה שירצה, ולא יהיה זיופו ניכר כיון דחתימי
סרידי – שהעדים חתומים בסוף השטר, ולא ניכר שהוסיף דברים
לאחר שחתמו, אם כן כשנשאר רווח בין העדים לאשרתא נמי יש
לחשוש, דמוירא וכתב מאי דכעי ברווח שלפני חתימות הדיינים,
וחתימי סרידי – והרי הדיינים החתומים למטה מעידים שכל הכתוב
בשטר נכון, ובכלל זה מה שהוסיף ביוף. מתרצת הגמרא: מה
שאמר רב שרווח גדול בין העדים לאשרתא אינו פוסל, היינו
באופן דמפייס ליה – שמלכך את הרווח בדיו ואי אפשר לכתוב
בו כלום, אך באמת אם ישאר רווח נקי בין העדים לקיום, הקיום
פסול.
מקשה הגמרא: אי הכי, כשיש רווח של שני שיטין בין העדים
לשטר, נמי מפייס ליה – גם כן ילכך את הרווח בדיו ולא יוכלו
לזייפו, ומדוע הוא פסול. מתרצת הגמרא: אמרי – יאמרו הרואים
דסרידי אפיוטא הוא דחתימי – שחתימות העדים אינן על מה
שכתוב בגוף השטר אלא על כללכדי דיו לא היו כתובים דברים מנוסח
השטר שטושטשו, אלא היה השטר חלק, אך אינם מעידים
שהכתוב בשטר נכון, וממילא לא יוכלו להשתמש בשטר זה כלל.
מקשה הגמרא: אם כך, כשיש רווח מטויט בין העדים לאשרתא, נמי
אמרי הרואים דבי דינא אפיוטא הוא דחתימי, ואין חתימותיהם
מעידות על אמיתות חתימות העדים. מתרצת הגמרא: בי דינא,
אפיוטא לא חתימי – בית דין בקיאים הם, ואינם עשויים לחתום על
הטויטא, ואם כן כשבא לפנינו שטר עם טויטא לפני חתימות
הדיינים, אנו יודעים שחתימות הדיינים הם קיום כל השטר, אבל
במקום שיש טויטא לפני חתימות העדים אנו חוששים שמא עדים
אלו עמי הארץ הם, וחתימתם אינה מעידה על הכתוב בשטר אלא
על הטויטא בלבד, ולכן אמר רב שאם נשאר רווח בין העדים
לשטר, השטר פסול, שהרי אם ישאירו כך הרי זה שטר שיכול
להזדייף ופסול, ואם יטיטנו בדיו נחשוש שמא חתימות העדים היו
על הטויטא ולא על עיקר השטר, ולא יוכל להשתמש בשטר.
מקשה הגמרא: מדוע כשיש אפילו רווח גדול מטויט בדיו בין
חתימות העדים לבין הקיום של בית דין השטר כשר, וליחוש דלמא
גניז ליה לעילא – נחשוש שמא יחתוך את כל נוסח השטר העליון,
וישאיר רק את הטויטא עם הקיום של בית דין, ומחיק ליה למיטא,
וכתב מאי דכעי – ויכתוב על גבי המחיקה מה שירצה, ומחתימי
סרידי – ויזייף חתימות של עדים על גבי המחיקה, וכיון שמיד אחרי
החתימות יהיה קיום של בית דין על החתימות יסמכו על הכתוב
בקיום שהחתימות אמיתיות, ויגבו בו. ואף שנשחש השטר וחתימות
העדים יהיו על מחיקה אין זה חסרון, שהרי אמר רב בעצמו, ששטר
הנא – הנכתב הוא ועדיו על גבי המחיקה, כשר, ואין לחשוש שרק
אחרי שחתמו העדים מחק בעל השטר את נוסח השטר וכתב נוסח
אחר, שהרי אף חתימות העדים על גבי המחיקה, ומוכח שכבר
בשעת חתימתם היה השטר כתוב על המחיקה.

האם השיעור הוא 'תן' – מקום כתיבת השורות עצמן, ו'אויין' –
ומקום הרווח שרגילים להשאיר בין שורה לשורה, ורק בשיור כזה
השטר נפסל, או דלמא שהשיעור הוא 'תן ולא אויין', ואם השאיר
מקום כתיבת שתי שורות ללא רווח ביניהם, פסול.
פושטת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, מסתברא, דרק שיור תן
ואויין פוסל, דאי סלקא דעתך ששיור תן ולא אויין גם כן פוסל, אם
כן מדוע הוצרכה התוספתא לעיל (קסב) לומר שאם נשארה שיטה
אחת השטר כשר, והרי פשוט שכך הוא הדין, שהרי שיטה אחת
בלא אויין, למאי תניא – למה היא ראויה, וכיצד יוכל לזייפה. אלא
ודאי שפע מינה שכמו שההיתר של שורה אחת לא נצרך אלא
באופן ששייר שיטה ואוירה, כך גם הפסול בשני שיטין הוא בשיור
תן ואויין, שפע מינה – אכן מוכח כן מהתוספתא.
הגמרא מביאה דין נוסף ב'שני שיטין' אלו: רבי שבתאי אמר משמיה
דחזקיה, שני שיטין ריקים אלו שאמרו חכמים שהם פוסלים את
השטר, משערים אותם בכתב ידי עדים, כלומר בכתב יד סתם בני
אדם, שכתבם גדול, ולא בכתב ידי סופר, שכתבתו דקה וקטנה
יותר. ומאי מצינא, כיון דכל המוירא שטר, לאו לגבי ספרא איל
ומוירא – אינו הולך לסופר שיויף עבורו, שמא לא ישמע לו לקלקל
את חזקתו כסופר, אלא מוירא בעצמו, ולכן פסלו חכמים רק שטר
שיש בו מקום לזיוף בכתב יד סתם אדם, ולא בשטר שיש בו מקום
רק לשתי שורות של סופר, שכתבתו דקה יותר.
התבאר לעיל ששיעור שני שיטין הוא 'תן ואויין', כלומר מקום
הכתב וכן הרווח שמשאירים בין השורות. הגמרא מבררת עתה
מה הוא שיעור הרווח שפוסל. מבררת הגמרא: וכתב הוא שיעור
הרווח של שני השיטין עם האויר שביניהם, הפוסל בשטר. אמר רב
יצחק בן אביו, בגין שיעור שאפשר לכתוב בו 'לך' 'לך', זה על גבי
זה, כלומר שבכל שורה יכתבו את החיבה 'לך', שבכתיבת מילה
זו יש צורך גם ברווח מעל הכתב, כדי שיהיה מקום לאות למ"ד,
וגם ברווח מתחת לכתב, שיהיה מקום לאות כ"ף. אומרת הגמרא:
אלמא קכבר – מוכח מדבריו שהוא סובר ששיעור הרווח הפוסל
הוא שני שיטין, וארבעה אויין, כלומר שתי שורות של הכתב
עצמו, ורווח מעל השורה העליונה ומתחתיה, ורווח מעל השורה
התחתונה ומתחתיה, והטעם שלא די ברווח אחד בין השורות הוא
כדי שאם ראש האות למ"ד יהיה בדיוק מתחת לאות כ"ף פשוטה
היורדת למטה, יהיה מקום לשתי האותיות.
מביאה הגמרא דעה נוספת: רב תינא בר אמי משמיה דעולא אמר,
השיעור הוא בגין לכתוב את האות למ"ד מלמעלה – בשורה
העליונה, וכ"ף מלמטה – בשורה התחתונה. אומרת הגמרא: אלמא
קכבר, ששיעור הרווח הפוסל הוא בשני שיטין ושלשה אויין –
שתי שורות של הכתב עצמו, ורווח מעל השורה העליונה, ורווח
מתחת לשורה התחתונה, ובין שתי השורות די ברווח אחד, כיון
שיכול המזויף לדקדק שלא תהיה האות למ"ד בדיוק מתחת לאות
כ"ף, ודי ברווח אחד בין השורות גם ללמ"ד וגם לכ"ף.
דעה נוספת: רבי אבהו אמר, בגין לכתוב את המילים 'פרוך בן לוי'
בשיטה אחת, שראש הלמ"ד עולה לרווח שמעל הכתב, ורגל
הכ"ף יורד לרווח שמתחת לכתב. אומרת הגמרא: קא כבר
ששיעור הפסול הוא בשיטה אחת ושני אויין, שכיון שיש שיעור
כתיבה ושני רווחים, יכול המזויף לכתוב שם שתי שורות בדוחק,
וזו כוונת הברייתא שפסלה רווח של 'שני שיטין'.
הגמרא מבררת באילו מקומות יש פסול של השארת רווח שני
שיטין, אמר רב, לא שני שרווח של שתי שורות ריקות בשטר פוסל

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט תמוז, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

... במענה על שאלתו במכתבו, הנה בנוגע ללקיחת פקידים או להסרת פקידים ממשרתם, הנני

נוהג לבוא עד"ז בכתב ולא בע"פ בכדי להמנע מספקות וכיו"ב.

בברכה.

בבא בתרא דף קסג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רכז

קטן לשטר גדול, ולא פסלוהו. **א**י **ה**כי, כשהשאר רווח שורה אחת
בין העדים לכתב, נמי נחשוש, דלמא גזיז ליה לעילאי – שמא יחתוך
את כל החלק העליון, שבו כתוב נוסח השטר, וישאיר רק את
חתימות העדים עם השורה הריקה שמעליהם, וכתב מאי דבעי –
ויכתוב באותה שורה ריקה מה שירצה, ויחתימי סהדי – והרי
העדים חתומים על השטר שזיין.
עונה הגמרא: קא סבר רבי יוחנן, ששטר הכא הוא בשמיטה אחת
ועדיו בשמיטה אחרת, פסול, כיון שכל השטר כתוב בשמיטה
אחרונה, והתבאר לעיל (ספ). שאין למדים משיטה אחרונה,
וממילא אם זיין כן, יהיה זה שטר פסול, ורק באופן שהשטר עם
העדים כתובים באותה שמיטה, השטר כשר.
מקשה הגמרא: מדוע מכשירים שטר הנכתב יחד עם עדיו בשיטה
אחת, והרי עדים החתומים על השטר עשויים להשאיר שורה
ריקה לפני חתימתם, כמבואר לעיל (ספ). שמחמת כן אין למדים
משיטה אחרונה, ואם כן ליהוש דלמא יחתוך את כל החלק העליון
של השטר מלבד העדים והשורה האחרונה הריקה, וכתב בזיוף,
הוא – את השטר עצמו ואת עדיו שזיין, בשמיטה אחת – באותה
שורה ריקה. ואף שיהיו עתה ארבעה עדים על השטר, השנים
שזיין והשנים שחתמו באמת על השטר האמיתי, אמר – יאמר
הזיין, אמא, לרבות בעדים הוא דעבדי – מה שהרביתי את מנן
העדים, עשיתי כן כדי לפרסם את הדבר, ויקיימו את השטר
המזויף מחתימות העדים האמיתיות. וכיון שיש לחשוש לכך,
מדוע מכשירים שטר שנכתב הוא ועדיו בשיטה אחת.
מתרצת הגמרא: קסבר רבי יוחנן, דכל בי האי גוונא, שהוא ועדיו
נכתבו בשטה אחת ומלבד זה יש חתימות נוספות בשטה שאחריה,
אין מקיימין אותו מן העדים שלמיטה, שהרי יתכן שזיין באופן
הנזכר, ועדים אלו חתמו על שטר אחר שכבר נחתך, אלמא מקיימים
אותו מן העדים שלמיטה, באותה שיטה של השטר עצמו, וממילא
אם נכתבו בזיוף לא יוכל לקיימם. אבל אם נשאר רווח שיטה בין
העדים לקיום טובר רבי יוחנן שהקיום פסול, מחשש שזיין שם
שטר ועדיו בשטה אחת, ולא יהיה הזיוף ניכר כיון שלא יהיו עליו
ארבעה עדים אלא שנים בלבד, ויסמכו על הקיום.
הגמרא מביאה את עיקר דברי רב לגבי שטר שנכתב כולו על
המחק: גופא, אמר רב, שטר הכא הוא ועדיו על גבי המחק, כשר.

הגמרא מבררת את הקושי: הניחא לרב כהנא, דמתני ליה משמיה
דשמואל – שהוא שונה דין זה ששטר הבא הוא ועדיו על המחק
כשר בשם שמואל, שפיר – מובן הדבר, שיתכן שרב חולק וסובר
ששטר זה פסול, ולכן הוא מכשיר שטר שיש בו רווח גדול מטויט
בין העדים לקיום, כיון שאם ימחקו את הטיטא ויכתבו שם שטר
חדש עם חתימות מזויפות, יהיה השטר פסול. אלמא לרב כהנא,
דמתני ליה משמיה דרב, מאי איכא למימר, והרי כיון שרב סובר
ששטר הבא הוא ועדים על המחק כשר, כיצד הוא מכשיר שטר
שיש בו רווח מטויט בין העדים לקיום, ואינו חושש שיכתוב שם
מה שירצה ויזיין חתימות, ויסברו שהקיום נכתב על חתימות אלו.
מתרצת הגמרא: קסבר רב, אף שכל שטר שבא לפנינו ויש בו קיום,
אפשר לקיימו או מחתימות העדים או מחתימות הדיינים, מכל
מקום כל בי האי גוונא, שהשטר והעדים כתובים על המחק, ויש
בו קיום, ובא השטר לפנינו לגבות בו, אין מקיימין אותו מן
האשרתא שבו – מחתימות דייני הקיום, אלמא מן חתימות העדים
שבו, וממילא אם הם חתימות מזויפות לא ימצא להם קיום, ולכן
אין חוששים שימחק את הטיטא ויכתוב שם שטר וחתימות
מזויפות, שהרי לא יוכל לקיים שטר זה, אך כל זמן שלא מחק את
החתימות והם כתובים על הנגיד עצמו, ויש טיטא בין העדים
לקיום, אפשר לקיים את השטר בין מחתימות העדים ובין
מחתימות הדיינים.
הגמרא מביאה דעה החולקת על שיטת רב שאמר (לעיל ע"א)
שאפילו אם יש רווח גדול בין העדים לקיום, אם טייט אותם,
השטר כשר: ורב יוחנן אמר, לא שנו בברייתא שרק רווח של שני
שיטין פסול, אלמא כששיר רווח זה בין העדים לכתב, אכל אם
השאיר רווח זה בין העדים לבין האשרתא, אפילו אם השאיר רק
שיטה אחת, ואפילו אם טייט את אותה שורה בדיו, הקיום פסול.
שואלת הגמרא: לדעת רבי יוחנן, מאי שנא האופן שנשאר רווח בין
העדים לאשרתא, שפסול אפילו ברווח שיטה אחת, כיון שאנו
חוששים דלמא גזיז לעילאי – שמא יחתוך את כל השטר העליון,
וישאיר את הקיום עם השורה הריקה שמעליו, וכתב הוא –
המזיין, את נוסח השטר המזויף וכן את חתימות עדיו שהוא מזיין,
בשמיטה אחת שנשארה מעל הקיום, וקסבר רבי יוחנן, ששטר הכא
הוא ועדיו בשמיטה אחת, כשר, כיון שלא חילקו חכמים בין שטר

אגרות קודש

בי"ה, ג' תמוז, תשט"ו

ברוקלין.

אגודת נשי ובנות חב"ד

סניף תל אביב

ד' עליהן תחיינה

ברכה ושלוש!

בשעתו נעם לי לקבל מכתבן, בו כותבות ע"ד העבודה בחדשים האחרונים, ובדאי גם להבא
ימשיכו במנהג טוב זה לבשר טוב מהרחבת פעולותיהן בכל הכוונים, ובעיקר בהשפעה על האמהות של
התלמידים-ות דמוסדות חינוך חב"ד אשר בסביבתן, והשי"ת יצליחן.

בטח למותר להאריך על ההכרח להכין תכנית מיוחדת לימי הקיץ הדורשים שינוי באופן
העבודה מתאים לשינוי סדר החיים בימי החופש והקיץ לגבי החדשים שלפניהם ושלאחריהם,
וכמבואר ג"כ במכתבי כללי המוסגר בזה.

בברכת הצלחה בכל האמור לעיל המחכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר